

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

Миколаївський національний університет імені В. О. Сухомлинського

Київський національний університет імені Тараса Шевченка

Бердянський державний педагогічний університет

Університет імені Миколаса Ромериса (Литва)

Університет імені Бабеша-Бояї (Румунія)

**МАСОВА ЛІТЕРАТУРА:
ПРОБЛЕМА ІНТЕРПРЕТАЦІЇ, ЗМІСТУ ТА ФОРМИ**

Матеріали

Міжнародної науково-практичної конференції

16–17 жовтня 2015 року

Миколаїв

2015

ДОВГАЛЕНКО О. Ю. Міф і реальність у авангардному романі (на матеріалі «Пригод Мак-Лейстона, Гаррі Руперта та інших» М. Йогансена)	45
ДОНІЙ В. С. Інтермедіальність у творчості О. Довженка як вияв міжмистецької взаємодії	48
ДУДУРИЧ Г. С. Політичний роман Романа Іваничука «Країна Ірредента»: жанрові новації та стереотипи	50
ЄГОРОВА Ю. М., КОПЄЙЦЕВА Л. П. Феномен карнавалу в масовій літературі (на матеріалі роману Оксани Забужко «Музей покинутих секретів»)	52
ЖУРБА С. С. Виробничий роман як текст масової літератури доби соцреалізму	55
ЗОТОВА В. Г. Мала проза Людмили Таран: художні нюанси гендерної проблематики	57
ЙОЛКІНА Л. В. Вертепна драма в рецепції Володимира Перетця	59
КАЗАНЖИ О. В. Масова література як джерело літератури класичної: до питання історичного екскурсу	62
КОВПІК С. І. (Не) привабливе в масовій літературі	64
КОРЕНОВСЬКА І. Л. Сучасна антиутопія: масова vs елітарна?	67
КОРНЄЄВА Л. Л. Фанфікшн як масова літературна творчість	68
КОСАРЄВА Г. С. Метафора тілесності в романі Юрія Іздрика «Воцтек» та альтернативній відеOVERSII «52 дні, 51 ніч»	71
КОСТЕЦЬКА Л. О. Жанр трилеру в творчості М. Кідрука	74
КОТ С. Ю. Міфологічний образ трикстера у романі Л. Ердрик «The Round House»	77
МАКСИМЧУК-МАКАРЕНКО С. О. Художня інтерпретація жіночих біблійних образів у літературній творчості Олександра Довженка	80

МОХНАЧЕВА О. В. Страх как психологический и эстетический фактор воздействия в современной формульной литературе	82
МУСИЙ В. Б. «Призрак оперы» Гастона Леру в контексте оппозиции «массовая литература / элитарная литература»	85
НАСАЛЕВИЧ Т. В. Раскрытие образа в современном американском романе при помощи графических приемов (на материале романа Д. Киза «Flowers for Algernon»)	88
НАУМЕНКО Н. В. Коллективна віршова збірка «Революційна поезія жовтня»: нове прочитання	90
НЕВ'ЯРОВИЧ Н. Ю. Кулінарна метафора у романістиці Джоанн Харріс	93
НЕСТЕЛЄСВ М. А. Масова література, канон і культ (до проблем взаємодії та дефініції)	96
НІКІТОВА І. І. Жанрово-тематичні канони творів Олександра Смотрича в контексті проблеми елітарна / масова література	98
ОНКІЄНКО І. М. Кітч у структурі роману С. Жадана «Депеш мод»	101
ОСТАПЧУК Т. П. Детективи Ореста Стельмаха як варіант масової нуклеарної культури	103
ПАЛАМАР С. П. Поезія Оксани Забужко: спроба прочитання	106
КОРНЄЄВА Л. Л., ПАНЧУК И. В. Творчество Эльчина Сафарли: мужской взгляд на женские судьбы	109
КОЧ Н. В. Інтертекстуальність масової літератури: когнітивний аспект	112
ПАСТІЧНИК О. В. В'язнично-таборовий дискурс: гендерний аспект (за творами О. Солженицина, М. Нарокова, У. Самчука)	113
ПЛЕТЕНА О. О. «Культурологічний» лабіринт у романі Дена Брауна «Код да Вінчі»	116
ПОГРЕБНАЯ В. Л. Русская женская проза второй половины XIX столетия и литературный канон	119

будь-якій точці планети. Вона пройшла загартування Пластом, і її українська складова ідентичності вигідно розігрується нею в складних умовах.

Символічним маркером, що об'єднав романи Стельмаха, став Чорнобиль, образ якого зазнає певного розвитку від роману до роману. У «Хлопцеві з четвертого реактора» найуживанішою лексемою на позначення забрудненої території стає «Зона» – темний, містичний, монструозний простір, який приховує тасмніці, загрожує життю тих, хто туди потрапляє. Знову ж таки, якщо звернутися до коментарів автора, то він хотів віднайти таку точку на планеті, яка була б якнайбільше віддалена від Нью-Йорку в усіх сенсах. Тож, Чорнобиль стає антипростором щодо розвиненого та цивілізованого Американського Яблука, який дає Наді можливість побачити, як у дзеркалі, що б з нею могло статися, якби її батьки вчасно не емігрували до Сполучених Штатів. У другому романі Зона умовно зведена до розмірів комп'ютерного екрану, адже спочатку Адам, а потім і Надя зустрічається тут із мисливцями на людей, які полюють на героїв заради розваги. Тож, їм доводиться рятуватися, покладаючись на власну фізичну силу та спритність. Скориставшись термінологією Т.Гундорової, можемо назвати це іще одним проявом «зростання *постапокаліптичної футуристичної метафорики*, яке відображають нині жанри масової літератури і комп'ютерні ігри типу S.T.A.L.K.E.R» (Гундорова 2013, 399). У «Хлопцеві, що засяяв у темряві» Стельмах нарешті виходить за рамки агону між цивілізованим світом і Зоною, а подає екологічну катастрофу Чорнобиля та Фукусіми як взаємопов'язані та передбачувані перестороги людству. Чорнобиль нарешті отримує право голосу, адже може показати, як відроджується природа у відсутності людини, та розкрити секрети виживання в умовах радіації, а можливо й дійсно вказати на цілощупу формулу, яка змінить життя цивілізації. Отже, вперше Чорнобиль позбавляється колористики «doom and gloom» і стає першим ланцюжком на шляху до вдосконалення людської природи, адже Адам та Єва, безпосередні результати впливу Зони, наділяються надлюдськими суперможливостями.

ПАЛАМАР С. П.

м. Київ

Svetlana_03@ukr.net

ПОЕЗІЯ ОКСАНИ ЗАБУЖКО: СПРОБА ПРОЧИТАННЯ

Сучасна українська література представлена такими іменами, як Ю. Андрухович, В. Герасим'юк, І. Малкович, С. Жадан, Б. Жолдак, Ю. Іздрик, Л. Подерев'янський, Т. Прохасько та ін. Для старшокласників стають незабутніми зустрічі з представниками постмодернізму, уявна подорож сторінками їхніх книжок. Серед чоловічої когорти зустрічаємо освічених, мудрих, творчих жінок-митців, твори яких представляють феміністичний погляд на життя, стосунки між людьми, творення світу. Це О. Забужко, Є. Кононенко, С. Майданська, Г. Пагутяк. Письменниці створюють відкриті для прочитання тексти, які не позбавлені іронії, мають асоціативну розгалуженість. Жіноча проза й поезія зазвичай чутливі, однак не позбавлені раціоналізму.

Особливу увагу привертає лірика О. Забужко. Їй притаманні традиційність і новаторство, діалоговий характер з читачем і самотність. Жінка зі сторінок творів письменниці постає не войовничою, а здебільшого незадоволеною життям і долею. Часто «я» ліричної героїні збігається з поглядами митця.

Існують суперечливі думки щодо прози О. Забужко й захоплення строкатою мовою її поезій, приналежності її творів до масової літератури й ставлення до них як до витвору мистецтва. Критики І. Жеребкіна, І. Ленська, Т. Унгурян, В. Абліцов не завжди адекватно оцінювали творчість письменниці. Реценцію з метою осягнення змісту мистецького слова авторки подають Г. Грабович, Т. Гундорова, Н. Зборовська.

Жінка-письменниця, стверджує Т. Гундорова, показує окрему любовну драму як глибоку колоніальну травму, яка вразила цілий народ і зруйнувала інтимний простір роду [1, с. 125]. У поезії «Задзеркалля: пані Мержинська» [2, с. 30] О. Забужко створює уявний простір, у якому живе Леся Українка: «у такому самому Києві, тільки трохи інакшим». За задумом поетеси, Мержинська – щаслива мати, прекрасна господиня, яка ніби живе в задзеркаллі. Її мрія про одужання й одруження з коханим здійснюється й пов'язана з народженням дитини. Головна героїня спокійно котить візочок з дитинкою, раптом – емоційний сплеск: «не втерпівши, з вибухом щасного сміху втискає обличчя в піну мережив». Така манера зображення притаманна постмодерністам, які пропагують вільний вияв почуттів, потужну екзальтованість, свободу творчості й прагнення з'єднати розірвані проміжки часу. Лірика митця пізнавана за незвичайністю художніх засобів і образів, які культивують ігрову ситуацію, оскільки школярам відомо, що С. Мержинський не був чоловіком Лесі Українки, а помер на її руках, кохаючи іншу жінку. Спроба створити щасливе подружнє життя, натякаючи лише на потойбічний щем, який не дає спокою ліричній героїні й тривожить її вночі, – сприймається як експеримент у поезії, де тіло – це Всесвіт і засіб для втіхи. За ідилічною картиною подружнього життя, де чоловік «розводить руки з портфелем, мов хоче обійняти всіх разом», а на задньому плані реципієнти уявляють гостей, няньку й куховарку, криється самозречення й глибокий філософський зміст. Прагнення людини до абсолюту реалізувати майже неможливо, тому в ліриці часто зустрічаємо цей феномен.

У поезії О. Забужко концепт «чоловік» постає як добрий, чуйний, ніжний і вразливий, але читач перебуває в очікуванні чогось незвичайного, драматичного, оскільки не є випадковими образи-символи: «вогнений янгол» і образ «жінки в чорній сукні», які відіграють смислову й композиційну роль. Зрештою – самотність як домінанта поетичного дискурсу виявляється в очах героїні, яка «дивиться в порожнечу», й у «дванадцятій каві», яку замовляє янгол: «ніхто не приходить». Настрій розчарування й відчаю сповнює читачів, повертаючи до буденного життя. Вони розуміють страждання героїні, її загубленість у світі через однобічність почуттів. Коли реципієнти читають про крик: «Міріам», вони здогадуються, що минуле стає втраченим, а майбутнє постане напівзруйнованим. Поетеса образом «рубінової краплі» вказує на біль і

переживання героїні, що, як «іржа», їсть її серце. Дитина для пані стає єдиною втіхою, яка дарує радість, оскільки нерозділене кохання не дає спокою.

Досліджуючи мову твору, старшокласники доходять висновку, що для О. Забужко родина – скарбниця християнських цінностей – не є втраченим архетипом. Прагнення показати продовження роду й домівку із садом, передати почуття материнства, зобразити ставлення чоловіка до жінки є традиційним і водночас модерновим. Однозначність жіночних пріоритетів зрозумілі учням II класу. Вони спостерігають, як пані Мержинська турбується про свого коханого, намагається догодити йому: «зібрати вишневий трусок на розпал самовара, <...> так, як любить Сергій», а він просто цілує їй долоню, нехтуючи «любимим трудом». Поезія О. Забужко переміщується в заборонені до цього часу сфери. Зображення інтимних стосунків постає як акт свідомості: «Щасливі жінки сплять», а «Лариса Косач-Мержинська непорушно лежить коло мужа». Лірична героїня, у свою чергу, не шукає порозуміння. Згадка про жіночу невдоволеність, відсутність взаємного кохання притаманні постмодерновій літературі. Авангардність поезії виявляється в інваріантах художньої свідомості, що створює живу картину.

Лірика поетеси рухає думки читачів, постає в суб'єктивній душі учнів та сприяє розвитку їхнього інтелектуального досвіду. Вона виокремлює суб'єкт у всій його неповторності. Асоціативні зв'язки виникають завдяки знайомству з художніми засобами. У поезії немає жодного слова про те, коли відбуваються події, але хідник, освітлений «плямами листя», рукавички на руках жінки, «вологі надихи саду» вказують на осінь. Обрання цієї пори року співзвучне із сумом героїні. Використання паралелізму натякає на неவிпадкову знервованість пані. Проблематика поезії зміщується в бік етичних, естетичних і онтологічних вимірів. Читачі вбачають у ліриці О. Забужко первинність естетичних критеріїв та свободу мистецького слова.

Процес сприймання й розуміння поезії не завжди є завершеним, оскільки досягає лише певного рівня. Через деякий час після знайомства з лірикою можливим стає повторне читання й відкриття для себе чогось незнамого, до цього часу невідомого. Зорові картини представлено за допомогою такої палітри кольорів: світлий, сріблястий, попелястий, чорний, вогненний, вишневий, рубіновий та іржавий. Вони вказують на весь спектр почуттів, які переживають герої. Події відбуваються протягом доби, творячи декілька кіл, що розриваються: змалювання подій у кав'ярні та сімейного життя Мержинських. Ранок асоціюється з мріями й сподіваннями, а ніч – з розчаруванням. Дзигар здійснює оберт, але диво не настає, лише магичне число дванадцять повертає все на свої місця.

Читаючи поезію, учні поринають у світ пахощів. Спочатку це аромати кави, згодом – прилого листя, пригорілої молочної капі, хлібний дух тіла немовляти, вишневого туску, вугілля й саду. Авторка вводить у світ пахощів, кольорів, смаків, відчуттів і думок кожного, хто здатний розуміти й милуватися словом, бути небайдужим до оточення, здатний сприймати іррку правду й

перебувати у фантастичному світі мрій. Граючи й провокуючи читачів, вона орієнтує на інтелектуальне й культурне спілкування, надихає на творчість.

Щира енергетика О. Забужко передається її творам, які хочеться читати. Вона творить метафорично-образні фігури, нетипово поєднує слова, переформатовує закони краси, тому школярі з цікавістю й задоволенням занурюються в поетичний світ авторки, творять власну духовну, емоційну й інтелектуальну вертикаль. Ліричний доробок О. Забужко – справжня література, а не бізнес-технологія. Він уможливує діалог героїв з учнями, апелює до свідомості, здатний зацікавити сучасних читачів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Гундорова Т. Феміністичний постмодерн / Гундорова// Післячорнобильська бібліотека: Український літературний постмодерн. – К. : Критика, 2005. – 250 с.
2. Забужко О. «Задзеркалля: пані Мержинська» /О. Забужко// Вивчаємо українську мову та літературу. – 2011. – № 5 (261). – С. 30.

КОРНЕЕВА Л. Л., ПАНЧУК И. В.

г. Нежин

panchuk_iryna10@mail.ru

ТВОРЧЕСТВО ЭЛЬЧИНА САФАРЛИ: МУЖСКОЙ ВЗГЛЯД НА ЖЕНСКИЕ СУДЬБЫ

В современной массовой литературе довольно значителен сегмент произведений, принадлежащих к так называемой женской литературе. Это литература для женщин и/или написанная женщинами. Однако свою нишу в литературе, явно предназначенной для женского внимания, занимают и писатели-мужчины. К таким принадлежит и Эльчин Сафарли, – довольно молодой и все еще набирающий популярность автор уже довольно многочисленных литературных произведений, написанных преимущественно о женщинах и для женщин.

Уроженец Баку Эльчин Сафарли (род.в 1984) является одним из наиболее заметных и ярких представителей современной русскоязычной литературы Азербайджана. Первые публикации в молодежных журналах у Сафарли появились уже в 12 лет, что, видимо, дает основания говорить о не случайности писательской стези в его жизни. Потом были факультет журналистики в Международном Университете Азербайджана при UNESCO, приобретение известности среди сетевой аудитории и работа в печатных СМИ, премии молодежных литературных конкурсов, сотрудничество с азербайджанскими и турецкими телеканалами. Первые же его книги «Сладкая соль Босфора» и «Туда без обратно» стали бестселлерами, а критики назвали Сафарли литературным открытием 2008 года [2]. Эльчин Сафарли удостоился и похвалы Нобелевского лауреата по литературе турецкого писателя Орхана Памука. В последующие годы выходят романы и сборники прозы Эльчина Сафарли «Угол ее круглого дома», «Я вернусь...», «Тысяча и две ночи», «Наши на Востоке», «Мне тебя обещали», «...нет воспоминаний без тебя» («сборник»), «Я возвращаюсь домой»,